

Bistvo je očem nevidno

■ **Branka Roškar**, prof. geografije in teologije, je učiteljica geografije na OŠ Radlje ob Dravi.

Znamenja po slovenski deželi so postavljena v zahvalo Bogu za uslišane prošnje ob boleznih, vojnah in nesrečah. Spominjajo na čas preizkušnje, na moč teme, ki deluje v človekovem življenju, in so izraz vere, s katero se je človek obračal na Boga, bil obvarovan, rešen, ozdravljen, hkrati pa ostajajo priprošnja za Božji blagoslov in klic k molitvi mimoidočemu.

Križ na steni, milostna podoba Marije Pomagaj z Brezj na polici, Sveto pismo na mizi, podobica sv. patra Pija v denarnici, svetinjica Brezmadežne na verižici, kapela ob cesti, mogočen lipov drevored, ki daje senco kapelam križevega pota, na (skoraj) vsakem hribu cerkvice, mogočna freska sv. Krištofa ...

Čemu vsa ta znamenja? Beseda 'znamenje' ima v slovenščini več pomenov. Označuje to, kar nas na nekaj spominja, ali opozarja na nekaj, kar obstaja dlje časa in se tako razlikuje od kratkotrajnega, bežnega, manj pomembnega in hitreje minljivega (Vaupotič, 2013). Besedo 'znamenje' lahko razumemo tudi kot tisto, kar nas povezuje s svetim, z božjim.

Vrnimo se v preteklost. Maksim Gaspari je leta 1939 zapisal: »Ko je naš meščanski človek pred kakimi 80 leti hodil po idrijskih brdih in Poljanski dolini, je pri vstopu v kmečki dom zagledal živopisnemu vencu podobno borduro okoli stropa – borduro znamenitih ljudskih slik na steklu. Ta meščanski človek, ki je imel še nepokvarjen in uravnovešen čut za estetsko umetnostno formo, je sprejemal in doumeval z zdravim razumom in srečnim užitek tudi lepote naše folklore. Sodobnemu, od dinamike, strojev, otopelumu človeku je tako uravnovešenje čuta skoraj neznano in tuje. Navidezna čuda in pridobitve moderne civilizacije so zaslužnija človeško duševnost do strahotne apatije, katera nas vodi v propast, če se ne vrnemo pravočasno na pota etične morale in skromnega naravnega življenja« (Gaspari, 1939: 5).

Nekoč so imele hiše na podboju vrat ali pa poleg njega na steni pritrjen kropilnik z blagoslovljeno vodo (lahko bi ga imenovali tudi 'blagoslovilnik', saj z blagoslovljeno vodo v njem blagoslovljamo). Zraven

je bil obešen rožni venec. Navada je bila, da se je tisti, ki je prišel k hiši, ob vstopu odkril in pokrižal, saj je ta hiša za domače predstavljala svet prostor, vreden spoštovanja; obiski pa so s tem sporočali, da prihajajo v Božjem imenu. V kotu, pri oknu, je običajno stala miza. Ob njej so domači jedli, se pogovarjali, ob večerih pa, ko svetlobe ni bilo toliko, pripovedovali zgodbe in molili.

V kotu nad mizo je bil bogkov kot. Na polički, ki je bila prekrita z vezanim prtom ali s čipkami, je bil postavljen križ. Okrašen je bil s cvetjem. Ob njem so prižigali svečo. Desno od križa je bila izobešena slika Jezusovega srca in levo slika Marijinega srca. Pod slikami so bile obešene pletene košarice za cvetje. Bogkov kot je bil vedno lepo okrašen. Gospodinje in dekleta so ga še posebej lepo okrasile v mesecu maju, ko so v času šmarničnih pobožnosti Jezusov kipec zamenjale z Marijinim ter ga ozaljšale s tančico. Za božič so pod kotom postavili jaslice. Ob mizi pod bogkovim kotom se je vse leto zbirala družina pri obedih in molitvah; vse, kar se je pomembnega dogajalo, so delali tam. Vsakdanje življenje se je tako prepojilo s svetimi besedami, ki so jih izgovarjali.

Leta 1945 je avtorica C. H. takole zapisala v Kmetijske novice: »Dolgo je že tega, odkar sem z dežele odšla v mesto. Pa se mi še močno toži po domači hiši in Bogkovem kotu v njej. Pred kotom so me učili prvih molitev. Križ je bil starinski, lesen, porjav, prav tako križani na njem – toda cvetlice, ki so ga krasile, so bile sveže, ne le v šopkih, marveč v lončke zasajene cvetke. Mama je vedno postavljala v kot najlepše cvetje, ono, ki se je pravkar razcvetelo ... Pred Bogkom smo imeli postavljeno stekleno posodico, v njej do polovice vode, nato pa olje in malo dušico, ki je nosila

lučko« (Malovrh, 2015).

Le kaj bi dejal danes, po skoraj 80 letih, Maksim Gaspari, če bi stopil v naše domove? Le malo hiš še ima v kotu ali na steni nameščen križ in ob njem svete podobe. Molitev in pogovor sta izpodrinila posedanje in strmenje v televizorje in druge elektronske naprave.

Kakšno vlogo ima sveta podoba na steni? Zakaj jo imamo? To najlažje opišem z besedami iz knjige Mali princ, kjer lisica, ki jo je Mali princ udomačil, z njo ustvaril prijateljsko vez, razloži, zakaj bo ljubila celo veter v žitu. »Vidiš tam doli žitna polja? Ne jem kruha. Kaj bi z žitom? Žitna polja me ne spominjajo na nič. In to je žalostno. Tvoji lasje pa so kot žito. /.../ Žito, ki je zlato, me bo spominjalo nate. Ljubila

Foto: Branka Roškar

Foto: Marko Hrovat

(prim. 4 Mz 21,5–9). V Novi zavezi se ta podoba dopolni. Jezus razloži Nikodemu, da »kakor je Mojzes povzdignil kačo v puščavi, tako mora biti povzdignjen Sin človekov, da bi vsak, ki veruje, imel v njem večno življenje« (Jn 3,14–15). Pogledati na Kristusa na križu pomeni pogledati na njegovo najbolj močno dejanje ljubezni, ko je na križu iz ljubezni do vsakega od nas daroval samega sebe. Na križu gledamo Njegovo brezpogojno in čisto ljubezen. To je delo odrešenja, zato se Kristusa na križu boji celo hudič. Kristus na križu nas varuje pred temo in zlom. Kjer je svetost, se mora zlo umakniti. To je odrešensko delo.

Slovenski človek se je v preteklosti dobro zavedal, da je Slovenija njegov dom, zato

bom celo veter v žitu ...« (Saint-Exupéry, 2007: 92). Stvari, narava dobijo simbolni pomen, ker nas spominjajo na drugo resničnost, povezujejo nas s tem, na kar nas spominjajo. Materialne stvari postanejo simboli, zato dobijo simbolno vrednost. Nekdo, ki ima oseben odnos s Bogom, s Križanim, nekdo, ki ve, da je nekoč sam Bog dal zanj svoje življenje, ob pogledu na križ ne more ostati ravnodušen. Križ na steni ga spominja na odrešenje. Opomni ga, da se lahko kljub brezizhodni situaciji, v kateri se je znašel, opre Nanj, ki je poln svetosti.

Kristus na križu nas spominja na dogodek iz 4. Mojzesove knjige, ko ljudstvo godrnja nad Bogom, ki jih je izpeljal iz Egipta. Ko jih napadejo strupene kače in ljudje zaradi tega umirajo, Mojzes po Božjem naročilu naredi bronasto kačo in jo obesi na drog. Kdor koli, ki ga je kača pičila in je pogledal na kačo na drogu, je bil rešen

ga je temu primerno tudi opremil. Umetnostni zgodovinar Zadnikar je zapisal, da so po vsej slovenski zemlji posejana znamenja: ob cestah in križpotjih, sredi polj in gozdov, na robu vasi in na trgih. Pravi, da ta znamenja dokazujejo, da nismo šele od včeraj na tej zemlji, in dodaja: »Res naša zemlja ne premore katedral iz počnega kamna, premajhna je zanje in kaj bi tudi z njimi? Ima pa zato vse polno po sebi merjenih pomnikov, ki jih je stoletja ustvarjala in varovala, da jo še zdaj napolnjujejo z lepoto, ki je ni nikoli preveč. Skladno se pridružujejo njenemu naravnemu obrazu in ustvarjajo iz nje kulturno pokrajino. Ti 'spomeniki', kakor jih danes imenujemo, pričajo o nekdanjih ustvarjalnih hotenjih in nevsakdanjih prizadevanjih našega človeka, pa čeprav so le od daleč podobni katedralam, palačam in drugemu tujemu bogastvu« (Vaupotič, 2013). Znamenja po slovenski deželi so posta-

vljena v zahvalo Bogu za uslišane prošnje ob boleznih, vojnah in nesrečah. Spominjajo na čas preizkušnje, na moč teme, ki deluje v človekovem življenju, in so izraz vere, s katero se je človek obračal na Boga, bil obvarovan, rešen, ozdravljen, hkrati pa ostajajo priprošnja za Božji blagoslov in klic k molitvi mimoidočemu.

Današnji življenjski ritem je prehitel. Ne-prestano hitimo od enega opravka do drugega, velikokrat drvimo z avtomobilom in ne opazimo več znamenj, ki tiho stojijo ob naših poteh. Pa vendar nam tudi danes glasno govorijo o veri naših prednikov. Kjer vidimo, da so znamenja urejena in okrašena, da ob njih gori lučka, vemo, da nekdo skrbi za tradicijo, ohranja stare navade. Hkrati pa slutimo tudi živo zaupanje v Božjo pomoč, ki je močna kot včasih.

Gaspari je že pred 80 leti našel rešitev za otopeni svet: »Kdor se bo vrnil iz razbrzdanih vrtincev sodobne civilizacije v duhovno polje moralnih vrednost, iz oglušujočih velemest v samoto gorskih selišč, bo še deležen blagoslova nekdanjega srečnejšega življenja. V luči takega blagoslova bo bolje videl in lepše občutil tudi izdelke našega ljudstva, ter bo spoznal globoke duševne vrednote etnografije, katera korenini v tradicijah poštene umetnosti in obrti. Našel bo priliko tihe poglobitve v lepoto ljudskih vezenin, /.../ roznate zibelke, skrinje in kolovrate ter našo slovensko posebnost, panjske končnice. Zaljublil se bo v pisane velikonočne pirhe, v bogkov kot in jaslice ...« (Gaspari, 1939: 5–6).

Kdor zna brati sporočila znamenj, se zna odpirati duhu, ki ga vodi navznoter, zato najde pot Duha. Poln Duha pa človek postane tudi poln ljubezni, poln luči in resnice. Tako drugačen od potrošništva, apatije, depresivnih stanj, brezvoljnosti in brezcilnosti. Zato naj se v vsakem domu najde prostor za vidno navzočnost božjega in svetosti, da bo človek povezan, poln Duha in ustvarjalen. ◀

Viri in literatura

- Gaspari, Maksim (1939): *O ljudskih slikah na steklo*. Pridobljeno 25. 4. 2018 s spletne strani https://www.etno-muzej.si/files/etnolog/pdf/etnolog_12_1939_gaspari_o_ljudskih.pdf.
- Malovrh, Sonja (2015): *Hiša z Bohkovim kotom*. Pridobljeno 12. 4. 2018 s spletne strani http://www.podlipa-smreclje.si/News/Hisa_z_Bohkovicim_kotom_185_607147394.html.
- Saint-Exupéry, Antoine de (2007): *Mali princ*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Vaupotič, P. Mojca (2013): *Znamenja*. Pridobljeno 25. 4. 2018 s spletne strani: <http://lovrencan.si/dobro-je-vedeti/lovenska-znamenja/>.